

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De heer T. Navracsics
Commissaris voor Onderwijs, Cultuur, Jeugd en Sport
Wetstraat 200
B-1049 BRUSSEL, België

Internationaal Beleid
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
1186189

Bijlagen
1

Datum 22 mei 2017

Betreft Nederlandse reactie consultatie evaluatie sleutelvaardigheden

Geachte heer Navracsics,

Met deze brief reageer ik op de op 22 februari jl. geopende consultatie over de herziening van de sleutelvaardigheden voor een leven lang leren, zoals door het Europees Parlement en de Raad vastgesteld in 2006 (2006/962/EG).

Ik wil u bedanken voor de geboden mogelijkheid om onze opvattingen met u te delen.

Het Nederlandse kabinet heeft ervoor gekozen zijn opvattingen niet door de online questionnaire kenbaar te maken, maar in het bijgaande position paper.

Wij zien uit naar de resultaten van de consultatie en de vervolgstappen die u op die basis zult zetten.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

C.c. DG EAC, J70 05/022
Wetstraat 170, B-1049 BRUSSEL

Reactie op EU-consultatie over de herziening van de Aanbeveling sleutelvaardigheden voor een leven lang leren (2006/962/EC) van het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, namens de Nederlandse regering.

Onze referentie
1186189

I. Het algehele kader

1. Wat zijn de belangrijkste sterktes van het huidige kader?

Nederland is in 2006 akkoord gegaan met de lijst sleutelvaardigheden. De meerwaarde van het referentiekader was volgens Nederland destijds dat het zou kunnen dienen als een spiegel of een hulpmiddel voor lidstaten om hun eigen beleid tegen het licht te houden en lid staten zou stimuleren werk te maken van de sleutelvaardigheden, met gunstig effect op de vergelijkbaarheid tussen de lidstaten, de mobiliteit tussen de lidstaten en de concurrentiekracht van Europa als geheel. Dit zijn voor Nederland nog steeds relevante doelen.

Het denken over vaardigheden is in Nederland zelf recentelijk in belang toegenomen gezien het streven naar het versterken van de kwaliteit en de inzet van de beroepsbevolking om Nederland tot een lerende en inclusieve samenleving te maken. Up-to-date blijven, op-, om- en bijscholen, informeel leren in verschillende leeromgevingen in een goede leercultuur zijn daarbij onmisbare ingrediënten. Het gaat daarbij niet alleen om vakkennis en cognitieve vaardigheden, maar ook om persoonlijk ontwikkeling, sociale en communicatieve vaardigheden, creativiteit, leren leren, motivatie, zelfreflectie en identiteit. Het kabinet heeft aan de OESO gevraagd om samen met de sociale partners en andere relevante partijen na te gaan waar met betrekking tot vaardigheden de belangrijkste uitdagingen liggen.

Nederland vindt het positief dat op Europees niveau opnieuw aandacht wordt geschonken aan het belang van vaardigheden tegen de achtergrond van de inzet van het Nederlandse EU Voorzitterschap in 2016 voorafgaand aan het verschijnen van de EU Nieuwe Vaardigheden agenda. Daarbij werd ook stilgestaan bij de vaardigheden waarin het onderwijs zou moeten voorzien, en waarin burgers zich gedurende hun hele leven zouden moeten (blijven) bekwamen, in het licht van de snel veranderende samenleving en arbeidsmarkt.

Nederland vindt het positief om te kunnen vaststellen dat het huidige referentiekader sinds 2006 nog weinig aan actualiteit heeft ingeboet, en de definities nog voldoende breed en bruikbaar zijn (zie ook hierna). Daarbij kan het referentiekader dienen als bron van inspiratie en als ondersteuning van uitwisseling van kennis en onderwijs- en beleidssamenwerking met name via ET2020. Het Europese kader voor sleutelvaardigheden kan ook behulpzaam zijn voor het leggen van dwarsverbanden tussen (beleid gericht op) verschillende onderwijssectoren en -uitdagingen.

2. Wat zijn de belangrijkste zwaktes van het huidige kader?

Het huidige instrument van een Aanbeveling van de Raad, waaraan lidstaten zich politiek committeren, kan te hoge verwachtingen oproepen bij nationale

belanghebbenden (onderwijzers, experts, etc.) over de identificatie van vaardigheden. Deze zullen in de praktijk eerder op nationaal niveau worden geïdentificeerd en gehanteerd in samenhang met de nationale bevoegdheid op het terrein van onderwijs en opleiding en de politiek-bestuurlijke, maatschappelijke en culturele context in elke lidstaat. Daarbij kunnen vanuit de onderwijs- en onderzoekspraktijk ook voortdurend nieuwe inzichten ontstaan in het complexe vraagstuk van sleutelvaardigheden. Ter illustratie verwijs ik naar het proces van curriculumvernieuwing voor het funderend onderwijs in Nederland dat bottom-up wordt vormgegeven, met een belangrijke inbreng vanuit de onderwijspraktijk. Voor het beroepsonderwijs en hoger onderwijs bestaan andere praktijken op het gebied van de vaststelling van curricula en het gebruik van vaardigheden daarbij, maar een gemeenschappelijk kenmerk is dat deze Europese Aanbeveling hierop geen directe impact heeft.

Onze referentie
1186189

Het werken met aanbevelingen van deskundigen, eventueel gepresenteerd in een mededeling van de Commissie, en het actief bevorderen van de uitwisseling van informatie en ervaringen tussen lidstaten en deskundigen zou wellicht aan die situatie meer recht doen dan een (nieuwe) Aanbeveling van de Raad. In dit licht verwijs ik graag naar de samenwerking en de uitwisseling van best practices over nationaal onderwijsbeleid tussen lidstaten in het kader van Onderwijs en Training 2020 (ET2020).

Nederland is geïnteresseerd om van de Commissie op grond van de consultatie te vernemen in hoeverre het referentiekader in andere lidstaten is benut ten behoeve van onderwijsbeleid en/of in de onderwijspraktijk.

3. Noodzaak van wijzigingen van het huidige kader

Nederland is van mening dat het bestaande referentiekader voor sleutelvaardigheden inhoudelijk of anderszins (bijv. qua ondersteuning van de toepassing) maar beperkte bijstelling behoeft.

De huidige aanbeveling is gebaseerd op artikel 165 en 166 VWEU. Daarbij moet worden opgemerkt dat artikel 165 VWEU een limitatieve opsomming van onderwerpen voor EU actie op onderwijsgebied bevat, waarbij vaardigheden niet expliciet als aandachtsgebied zijn opgenomen. Het Verdrag stelt ook expliciet dat de EU de inhoud van het onderwijs en de organisatie van de nationale onderwijsstelsels volledig moet eerbiedigen.

Onder verwijzing naar de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit en naar de destijds beoogde primaire functie als referentiekader, wil Nederland benadrukken dat een herziening van de Aanbeveling uit 2006 niet mag leiden tot een instrument met een grotere invloed op nationaal onderwijsbeleid en/of rapportageverplichtingen dan nu het geval is (zie ook hierna).

II. Definities van sleutelvaardigheden

Nederland is voorstander van het behoud van de huidige selectie van vaardigheden als referentiekader voor zowel jongeren als volwassenen. Ongetwijfeld is het denkbaar meer vaardigheden te formuleren, de huidige focus

en formulering van acht sleutelvaardigheden zou naar het oordeel van Nederland echter zoveel mogelijk behouden moeten blijven.

Onze referentie
1186189

Mocht uw analyse, op basis van een zorgvuldige consultatie van belanghebbenden, zijn dat een aanpassing toch gewenst is, dan geeft Nederland u het volgende in overweging.

Meer aandacht zou gegeven kunnen worden aan bredere vaardigheden die van belang zijn in een snel veranderende arbeidsmarkt en samenleving, wellicht in aansluiting op de al geformuleerde competentie om "te leren leren".

In dit verband kan ook de relatie gezien worden met de Raadsconclusies die in voorbereiding zijn over de rol van jeugdwerk bij het bevorderen van de ontwikkeling bij jonge mensen van essentiële levensvaardigheden die hun geslaagde overgang naar volwassenheid, actief burgerschap en beroepsleven versoepelen. Via deze vaardigheden wordt een verband gelegd tussen formeel leren enerzijds en niet-formeel en informeel leren anderzijds (zoals gedefinieerd in de Aanbeveling van de Raad van 20 december 2012 over de validatie van niet-formeel en informeel leren - 2012/C 398/01).

Daarnaast kan rekening gehouden worden met het grotere (politieke) belang dat gehecht kan worden aan burgerschapsvaardigheden en interculturele vaardigheden in steeds diverser wordende samenlevingen (vgl. ook de door onderwijsministers de op 17 maart 2015 aangenomen "Parijs verklaring" en uw mededeling over het voorkomen van radicalisering en gewelddadig extremisme).

Een actualisering kan benut worden om de digitale vaardigheden te actualiseren in het licht van de grote veranderingen sinds 2006. In Nederland is er voor wat betreft het funderend onderwijs brede consensus dat digitale geletterdheid vier onderdelen heeft: opbouwen van ICT-basiskennis, informatievaardigheid ontwikkelen, mediawijs worden en leren begrijpen hoe technologie werkt (computational thinking).

In lijn met de opvattingen van het "IP in Education Network" zou ook aandacht gegeven kunnen worden aan het bewustzijn van juridische en ethische aspecten van intellectueel eigendom. Dit is relevant in relatie tot zowel de digitale competentie, cultureel bewustzijn, culturele expressie en ondernemerschap.

III. Toekomstig gebruik van het kader

Nederland kan zich nog steeds vinden in een niet verplichtend referentiekader als breed gedragen basis voor inspiratie en (ondersteuning van) onderwijs- en beleidssamenwerking via ET2020 en voor peer learning. De vraag dient zich wel aan of hiervoor het instrument van een Raadsaanbeveling, juist in het geval van zoiets complex en onderwijsinhoudelijk als sleutelvaardigheden, wel de meest adequate vorm is. Hierover is een tijdige discussie in Raadskader wenselijk.

In elk geval moet gestreefd worden naar een heldere communicatie over de functie van het referentiekader in relatie tot de beperkte bevoegdheden van de EU op dit terrein en de vereiste flexibiliteit. Er moet daarbij duidelijk gemaakt worden dat de Europees geformuleerde vaardigheden slechts een referentiepunt

en inspiratiebron zijn en niet noodzakelijkerwijs overeenkomen met nationaal toegepaste vaardigheden.

Onze referentie
1186189

Nederland is er mede tegen deze achtergrond geen voorstander van om het referentiekader uit te breiden met de ontwikkeling en toepassing van gedetailleerde Europese indicatoren en benchmarks. Dit zou in strijd zijn met het in artikel 5 van het Verdrag vastgelegde evenredigheidsbeginsel. Het kader zou zelf voldoende kwaliteit moeten hebben om het gebruik ervan in de onderwijs(beleids-)praktijk uit te lokken. De ontwikkeling van (self-)assessment tools zou beperkt moeten blijven tot de vrijwillige samenwerking en uitwisseling in het kader van de ET2020-werkgroepen, en niet gekoppeld moeten worden aan een Aanbeveling van de Raad.

Nederland acht tenslotte meer transparantie gewenst m.b.t. de relatie tussen het bestaande kader voor sleutelvaardigheden en andere referentiekaders die sindsdien zijn ontwikkeld of in ontwikkeling zijn zoals die voor met name digitale en ondernemerschapsvaardigheden.